

Ιστορικά σημειώματα

ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΙΣ ΡΩΣΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟ 18^ο ΑΙΩΝΑ

Παπανδοπούλο Эμμανуил Григорьевич¹

(Ποπανδοπούλο) — генерал-майор русской службы, родом грек. Образование получил в России — в учрежденной кн. Потемкиным-Таврическим греческой гимназии при Инженерно-артиллерийском шляхетном корпусе (ныне 2-й кадетский). В 1781 г. П. был выпущен из корпуса офицером. Во время 2-й турецкой войны он в 1788 г. участвовал в штурме Очакова и в других делах против турок, причем за отличие под местечком Коушан был переведен в Генеральный штаб. По заключении мира с Портой П. сопровождал наше посольство в Царьград и участвовал в описании двух ведущих к нему дорог. В 1803 г. из войск Каменецкого гарнизона П. сформировал в составе батальона и артиллерийской команды с 12-ю орудиями отряд, с которым в 1804 г. отправился в Корфу, где занят был устройством регулярной армии Ионической республики. В том же году произведен в генерал-майоры. В 1805 г. с сформированным им из греческих народностей легионом отплыл с русской эскадрой в Неаполь и в 1806 г. командовал нашими войсками в Боккади-Каттаро. Отличился в деле против французов при Капель-Нуово и после длившегося более 7 часов сражения занял Капель-Нуово 19-го сентября 1806 г. В исходе 1806 г. П. сделан был шефом Кольванского мушкетерского полка и, приняв начальство над этим полком и всеми греческими войсками, противодействовал с успехом Али-Паше Янинскому. В крепости Парча в 1807 г. образовал еще три легиона, а на острове Санто-Мавро, которому угрожало нападение Али-Паши, устроил нашу оборону. После Тильзитского мира П. возвратился с своим полком через австрийские владения в Россию. Находясь потом в составе Молдавской армии, он отличился в нескольких делах с турками, а 11-го июня 1810 г. был убит под Шумлой. Мужского потомства после него не осталось. Дочь его, Мария Эммануиловна (ум. в Одессе в январе 1873 г.), воспитанница Спб. Екатерининского института (вып. 1823 года), приобрела известность в Одессе своей широкой благотворительностью и полезными трудами в местном женском благотворительном Обществе.

Энциклопедия военн. и морских наук, т. V, стр. 547, изд. 1891 г.; Военно-энциклоп. лексикон, изд. 2-е, т. X, стр. 174; "Военн. журнал" 1810 г., кн. 3, стр. 89—91 (некрология). Некролог М. Э. Папандоπούло. Одесса, 1873 г. П. Клокачев.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ²

Ήταν Υποστράτηγος της ρωσικής υπηρεσίας, και είχε γεννηθεί Έλληνας.

Η εκπαίδευση του έγινε στη Ρωσία. Φοίτησε στο Ελληνικό γυμνάσιο που δημιούργησε ο Potemkin της Ταυρίδα στο σώμα Μηχανικών πυροβολικού (αργότερα 2^{ης} δόκιμος). Το 1781 ο Παπαδόπουλος αποφοίτησε από τη σχολή του σώματος των αξιωματικών.

Κατά τη διάρκεια του 2^{ου} Ρωσοτουρκικού πολέμου, το 1788, συμμετείχε στην επίθεση κατά του φρουρίου Ochakov, καθώς και σε άλλες μάχες κατά των Τούρκων και μετά τη συνθήκη του Koushan μετατέθηκε στο Γενικό Επιτελείο.

¹ Έρευνα Π. Στάμου μετά από αίτημα Ναυάρχου Ιωάννη Θεοφανίδη ΠΝ για την αναζήτηση στοιχείων «... του Ρώσου Στρατηγού Παπαδόπουλου, που εξόπλισε πλοίο με κυβερνήτη το Θ. Κολοκοτρώνη εναντίον των Τούρκων, όταν ο Κολοκοτρώνης ήταν στη Ζάκυνθο, περίπου 1807...».

² Μετάφραση, απόδοση στα ελληνικά από τα ρωσικά Π. Στάμου. Βλέπε και http://www.biografija.ru/show_bio.aspx?id=103912

Μετά τη σύναψη από τη Ρωσία ειρήνης με την Πύλη (Σημ. Π. Στάμου – Ιάσιο 1792) ο Παπαδόπουλος συνόδευσε την αντιπροσωπεία που μετέβαινε στο Tsargrad και συμμετείχε στην κατασκευή των δύο δρόμων που οδηγούν σε αυτό. Το 1803 από στρατεύματα της φρουράς Kamenets ο Συνταγματάρχης Ε.Γ. Παπαδόπουλος σχηματίζει Δύναμη, που αποτελείται από Τάγμα πυροβολικού και ένα απόσπασμα 12 κανονιών και το 1804 αποβιβάσθηκαν στην Κέρκυρα, όπου το ρωσικό στράτευμα αποτέλεσε τμήμα του τακτικού στρατού της Ιονίου Δημοκρατίας. Κατά τον ίδιο χρόνο προάχθηκε σε Υποστράτηγο. Στα 1805 σχημάτισε με μια λεγεώνα Ελλήνων το Ρωσικό στόλο και έπλευσε στη Νάπολη και το 1806 διοικούσε τις Ρωσικές δυνάμεις στο Κάταρο.

Διενέξεις με τις γαλλικές δυνάμεις δημιούργησαν σύγκρουση εμπρός από το Νικόκαστρο, στις 19 Σεπτεμβρίου 1806 και η μάχη διήρκησε περισσότερο από 7 ώρες. Στο τέλος του 1806 έλαβε εντολή να σχηματίσει πεζικό στράτευμα, από ελληνικές δυνάμεις, για να αντιμετωπίσει την επιτυχία τον Αλή Πασά των Ιωαννίνων.

Στο 'χρυσοκέντητο' φρούριο το 1807 σχηματίστηκαν τρεις Λεγεώνες, που αμύνθηκαν στη νήσο Αγία Μαύρα (Σημ. Π. Στάμου-Λευκάδα), στην οποία απείλησε να επιτεθεί ο Αλή Πασάς.

Μετά την Ειρήνη του Tilzitskon ο Παπαδόπουλος με το Τάγμα του επέστρεψε στη Ρωσία μέσω Αυστρίας. Στη συνέχεια διακρίθηκε σε πολλές συγκρούσεις με τις Τουρκικές δυνάμεις, συμβάλλοντας στη δημιουργία στρατιωτικών δυνάμεων στη Μολδαβία. Και την 11η Ιουνίου 1810 δολοφονήθηκε κάτω από το φρούριο Σαμί - Shumly

Δεν υπάρχουν στοιχεία για άνδρες απογόνους του Στρατηγού Παπαδόπουλου. Η κόρη του Μαρία Εμμανουήλοβνα (πέθανε στην Οδησσό το 1837) φοίτησε στο Ινστιτούτο της Αικατερίνης (1823) και απέκτησε σημαντική δημοτικότητα στην Οδησσό για το μεγάλο φιλανθρωπικό έργο της, και την υποστήριξη των τοπικών γυναικείων οργανώσεων στο φιλανθρωπικό τους έργο.

Πηγές: Στρατιωτική Εγκυκλοπαίδεια και Ναυτικών Επιστημών, 1891, τόμος V, σελ. 547, Στρατιωτικό Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό, 2^η έκδοση, τομ. 10, σελ. 174, 'Στρατιωτικό Περιοδικό' 1810, τεύχος 3, σ. 89-91 (νεκρολογία). Π. Κλοκάτσεβ *Νεκρολογία Μ.Ε. Παπαδοπούλου*, Οδησσός 1873.

Σημειώσεις ερευνητού.

Ελληνικές και ρωσικές ιστοριογραφικές πηγές, όπως

- Θ. Κολοκοτρώνη *Διήγησις Συμβάντων της Ελληνικής Φυλής (1770-1836)*, Εταιρεία Πελοποννησιακών Σπουδών, Αθήναι 1981,
- Απ. Β. Δασκαλάκη *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία 1453-1821*, Τύποις Ε.&Ι. Μπλαζουδάκη, Εν Αθήναις 1923
- Π. Χιώτου *Ιστορικά Απομνημονεύματα*, τομ. 3, ΚΕΡΚΥΡΑ, Βιβλιοπωλείο Δ. Νότη Καραβία, Αθήνα 1863.
- Γκριγκόρου Άρς *Η Ρωσία και τα πασαλίκια Αλβανίας και Ηπείρου 1759-1831*, *Εγγραφα Ρωσικών αρχείων*, Εθνικόν Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2007.
- Α. Μ. Станиславская *РОССИЯ И ГРЕЦИЯ В КОНЦЕ НАЧАЛЕ ВЕКА*, Академия Наук СССР, Институт Истории СССР, Москва 1976 (*Ρωσία και Ελλάδα στα τέλη του 18^{ου}-αρχές 19^{ου} Αιώνα*, Ρωσική Ακαδημία Επιστημών Ε.Σ.Σ., Ινστιτούτο Ιστορίας Ε.Σ.Σ.Δ., Μόσχα 1976),

μαρτυρούν ότι κατά το 1806 ο Ρώσος Στρατηγός Εμμανουήλ Γρηγορίου Παπαδόπουλος³ κάλεσε το 1806 στην Κέρκυρα τον Κολοκοτρώνη, που βρισκόταν στη Ζάκυνθο, για να ενταχθεί στις ρωσικές δυνάμεις.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης είχε καταφύγει στην ελεύθερη, υπό ρωσική επίβλεψη, Ιόνια Πολιτεία. Το ίδιο έπραξαν και διάφοροι οπλαρχηγοί και «...τα καπετανάτα, τα κλέφτικα της Ρούμελης είχαν καταφύγει στην Επτάννησον από τον ίδιον κατατρεγμόν τον ιδικόν μου...», όπως περιγράφει ο Θ. Κολοκοτρώνης⁴.

Ο Κολοκοτρώνης δεν αποδέχτηκε τότε την πρόταση του Ρώσου Στρατηγού Παπαδόπουλου. Αλλά, τον επόμενο χρόνο 1807, συμφώνησε να γίνει καπετάνιος – κυβερνήτης - σε ένα σεμπέκι με 10 κανόνια, το οποίο αγόρασαν οι Έλληνες πολεμιστές, που είχαν σχηματίσει με τη φροντίδα του Ρώσου Στρατηγού Παπαδόπουλου στα Επτάννησα 3 Λεγεώνες. Στη μία των Μοραϊτών επικεφαλής ήταν ο Αναγνωσταράς, στη Λεγεώνα των Μανιατών ήταν ο Πιέρρος Γρηγοράκης Μπειζαδές. Την τρίτη αποτελούσαν λίγοι Ρώσοι και περισσότερο ντόπιοι Έλληνες.

Ο Στρατηγός Παπαδόπουλος, προφανώς εκτελώντας τις οδηγίες του Τσάρου Αλέξανδρου Α' και του Ανώτερου Διοικητή, Στρατηγού Σενιάβιν, αλλά ίσως και λόγω της ελληνικής καταγωγής του, έδειξε μεγάλη δραστηριότητα και αποφασιστικότητα για την οργάνωση ελληνικών εκστρατευτικών στρατευμάτων εναντίον των Τούρκων την περίοδο αυτή. Το τελευταίο φαίνεται και από επιστολές, τις οποίες απηύθυνε ο Στρατηγός Παπαδόπουλος στον Πιέρρο Γρηγοράκη, κατά το ίδιο διάστημα, προκειμένου να τον καθησυχάσει και να βεβαιώσει την πρόθεση των Ρώσων να απελευθερώσουν την Ελλάδα.

Έτσι, σε δύο επιστολές του ο υπογράφων «Γενεράλ Μαγγιόρ Παπαδόπουλος», καθησυχάζοντας τους Έλληνες μαχητές και καλώντας τους να έχουν υπομονή, γράφει μεταξύ των άλλων, στην πρώτη επιστολή, «...με την παρών σας σημειώνω εις ανταπόκρισιν δια το ζήτημα όπου κάνετε διά την πατρίδα σας και διά την καλήν προθυμίαν όπου παραστένει εις τον Αυτοκράτορα, επαινώ τον στοχασμόν τους, καυχώ την ανδρεία τους, μα το διάστημα του καιρού δεν καλεί να ευχαριστηθούμε με το ποθούμενον, ...».

Στη δεύτερη επιστολή του ο Στρατηγός Παπαδόπουλος γράφει προς:
«Τω ευγενεστάτω Κυρίω Μαγγιόρω Μπειζανδέ Γρηγοράκη
...εγώ σας βεβαιώνω με την δύναμην του Θεού, ότι οργήγορα θέλουν παύσει οι αναστεναγμοί της (Σημ. Π. Στάμου – της πατρίδος) και οι κοπετοί, επειδή τα ανίκητα όπλα του Τρισανγούστου ημών Αυτοκράτορος θέλουν συντρίψει εν ολίγον τον βαρύν της ζυγόν...
.....

Φεβρουαρίου 21 ημέρα 1807 έτος. Από Κορφούς,

Ο καλοθελητής σας
Γενεράλ Μαγγιόρ Παπαδόπουλος...»⁵.

Το σημαντικό ιστορικό στοιχείο όμως, από τα γεγονότα αυτά, είναι η έναρξη ναυτικής πολεμικής δραστηριότητας του Θ. Κολοκοτρώνη, «το κατά θάλασσαν πολεμικό του στάδιον⁶», ως επικεφαλής ναυτικών πολεμικών επιχειρήσεων, πλοίαρχος σε πολεμικό – καταδρομικό- πλοίο!

³ Α. Μ. Станиславская *РОССИЯ И ГРЕЦИЯ...*, σελ. 311.

⁴ Θ. Κολοκοτρώνη *Διήγησις Συμβάντων...*, σελ. 29 αναστατικής έκδοσης.

⁵ Απ. Β. Δασκαλάκη *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία...*, σελ.219-221.

⁶ Θ. Κολοκοτρώνη *Διήγησις Συμβάντων...*, Εισαγωγή Τ. Αθ. Γριτσόπουλου, σελ. 33.

Διηγείται ο Θ. Κολοκοτρώνης: «...*Επήγα εις την καθέδρα της ρεπούμπλικας εις τους Κορφούς, εκεί με έδωσαν την άδειαν διά να κτυπώ στεριάς και θαλάσσης τους Τούρκους όθεν με εβόλιε. Επήρα και μια ογδοηνταριά στρατιώτες της ξηράς και επήγα πλησίον της Πάτρας...και έκοψα τα σπίτια, τες ιδιοκτησίες, τα μαγαζιά του Σαΐταγα και έπειτα επέστρεψα εις την Ζάκυνθον...*»⁷. Με την άδεια⁸ της Ιονίου Πολιτείας και των Ρωσικών δυνάμεων ο Θ. Κολοκοτρώνης πραγματοποίησε συνδυασμένες αποβατικές και καταδρομικές επιχειρήσεις, όπως έπραξε μόλις προ ολίγων χρόνων ο Καταδρομέας Λάμπρος Κατσώνης.

Όπως είναι γνωστό ο καταδρομέας (κουρσάρος) διαφέρει από τον πειρατή. Ο καταδρομέας ενεργεί με βάση την άδεια – το καταδρομικό δίπλωμα - (και υποστήριξη), που του παρέχει μια ισχυρή Δύναμη (κράτος ή άλλη συγκροτημένη υπόσταση ισχύος, π.χ. η Ύδρα παρείχε κάποτε καταδρομικά διπλώματα). Το μεγαλύτερο μέρος του κούρσου, της λείας, των καταδρομέων πήγαινε στην Δύναμη που παρείχε την υποστήριξη και το υπόλοιπο μοιραζόταν μεταξύ των αξιωματικών και των ανδρών των, βάσει κανόνων. Ο πειρατής ενεργεί για λογαριασμό του και τη λεία μοιράζεται με τα πληρώματά του. Σχετικά με τη λεία και το ‘δίκαιο’ που τη διέπει και προκειμένου να αντιμετωπίζονται τα προβλήματα που δημιουργούσαν οι καταδρομικές επιχειρήσεις στη διεθνή ναυτιλία, λειτούργησαν στα μεγαλύτερα λιμάνια λειοδικεία⁹, ακόμα και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Σημειώνεται επίσης, ότι για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, που γεννώνται από τις καταδρομικές επιχειρήσεις, η Μεγάλη Αικατερίνη είχε εκδώσει ‘Κανονισμό των Κουρσάρων’.¹⁰

Φαίνεται ότι η αποτελεσματικότητα των καταδρομικών επιχειρήσεων του Θ. Κολοκοτρώνη ανέδειξε τις ικανότητες του και τα κατορθώματά του έκαναν εντύπωση στους Ρώσους Διοικητές.

Μετά την επίδειξη των ναυτικών ικανοτήτων του, τον συμβουλευόνταν στα πλαίσια του γενικού τους σχεδίου, που επεξεργάζονταν την περίοδο αυτή με την υποστήριξη των Αγγλων, να επιτεθούν για την κατάληψη της Κωνσταντινουπόλεως. Ο Κολοκοτρώνης τότε πρότεινε να πραγματοποιηθεί η επιχείρηση με έναρξη αποβατικής ενέργειας στην Πελοπόννησο, στην περιοχή του Κορινθιακού. Ο Στρατηγός Παπαδόπουλος δέχτηκε την πρόταση του Κολοκοτρώνη, αλλά τελικά δεν εισακούστηκε, γιατί το Συμβούλιο υπό τον γενικό διοικητή Μοντσενίγο πήρε άλλες αποφάσεις, με γνώμονα το ότι «*αν πέσει το κεφάλι, δηλαδή η Κωνσταντινούπολη, θα πέσει και το υπόλοιπο σώμα*»¹¹.

Τα στιγμιότυπα, που παραθέσαμε πιο πάνω, εκτός από τη σημασία τους καθαυτά και την θέση τους στην ιστορία γενικά, σημειώνουν επίσης ειδικότερα και μερικές στιγμές κοινής ναυτικής ιστορίας της Ελλάδας και Ρωσίας.

Παρόμοιες στιγμές κοινής ναυτικής ιστορίας υπάρχουν πάρα πολλές και σήμερα, που τα Ρωσικά Αρχεία είναι προσβάσιμα, είναι χρέος των ερευνητών να τις φωτίσουν και να τις προσφέρουν στη διεθνή επιστημονική κοινότητα και στους ενδιαφερόμενους.

⁷ Θ. Κολοκοτρώνη *Διήγησις Συμβάντων...*, σελ. 30 αναστατικής έκδοσης

⁸ Κατά τον Π. Χιώτη ο Θ. Κολοκοτρώνης «...έλαβε έγγραφα καταδρομέως της πολιτείας εκ Κορφών...», βλ. Π. Χιώτου *Ιστορικά Απομνημονεύματα...*, σελ. 879.

⁹ Λεπτομέρειες και βιβλιογραφία στο Π. Στάμου *Ο Αξιωματικός Α. Κατσώνης και τα πληρώματά του υπό το φως της ελληνικής και ξένης ιστοριογραφίας*, Διδακτορική διατριβή, 2008, αδημοσίευτη, ελληνική έκδοση, σελ. 33-36.

¹⁰ Π. Στάμου ίδιο, σελ. 143.

¹¹ Θ. Κολοκοτρώνη *Διήγησις Συμβάντων...*, Εισαγωγή Τ. Αθ. Γριτσόπουλου, σελ. 33.